

EUROPOS KOMISIJA

Strasbūras, 2012 04 18
SWD(2012) 95 final

KOMISIJOS TARNYBŲ DARBINIS DOKUMENTAS

**Asmeninių ir namų ūkio paslaugų sektoriaus darbo vietų kūrimo potencialo
išnaudojimas**

pridedamas prie

**KOMISIJOS KOMUNIKATO EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

Ekonomikos atsigavimas kuriant darbo vietas

{COM(2012) 173 final}
{SWD(2012) 90 final}
{SWD(2012) 92 final}
{SWD(2012) 93 final}
{SWD(2012) 96 final}
{SWD(2012) 97 final}
{SWD(2012) 98 final}
{SWD(2012) 99 final}
{SWD(2012) 100 final}

KOMISIJOS TARNYBŲ DARBINIS DOKUMENTAS

**Asmeninių ir namų ūkio paslaugų sektoriaus darbo vietų kūrimo potencialo
išnaudojimas**

pridedamas prie

**KOMISIJOS KOMUNIKATO EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

Ekonomikos atsigavimas kuriant darbo vietas

TURINYS

1.	ĮVADAS.....	3
2.	ASMENINIŲ IR NAMŲ ŪKIO PASLAUGŲ APIBRĖŽTIS IR NUSTATYMAS...	4
3.	DARBO RINKA IR POLITINIAI UŽDAVINIAI	10
4.	TOLESNI VEIKSMAI	15

Įspėjimas. Šis dokumentas yra informacijai skirtas Europos Komisijos tarnybų darbinis dokumentas. Jame nėra pateikiama ar numatoma oficiali Komisijos pozicija.

1. ĮVADAS

2012 m. metinėje augimo apžvalgoje pabrėžta, kad norint fiskalinio konsolidavimo laikotarpiu sukurti daugiau darbo vietų ir iki 2020 m. pasiekti 75 proc. 20–64 m. amžiaus asmenų užimtumo tikslą¹, valstybės narės turi teikti pirmenybę „iniciatyvoms, kuriomis skatinamas sektorių, kuriuose didžiausias užimtumo potencialas, kaip antai mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos sektoriaus („žaliosios“ darbo vietos), sveikatos bei socialinio sektoriaus („baltosios“ darbo vietos), taip pat kitų asmeninių ir namų ūkio paslaugų ir skaitmeninių technologijų ekonomikos sektoriaus, plėtojimas“². Strategijos „Europa 2020“ pavyzdine iniciatyva „Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkė“³ prisidedama prie tikslų, kurie turėtų būti pasiekti iki 2020 m., visų pirma padedant atnaujinti įgūdžius, geriau juos numatyti ir tenkinti reikmes.

Veikla namų ūkiuose, kuria prisidedama prie šeimų ir pavienių asmenų gerovės, pavyzdžiui, priežiūros ir namų ūkio paslaugos, turi didelį darbo vietų kūrimo potencialą. Namuose teikiamos priežiūros paslaugos drauge su sveikatos priežiūros ir stacionarinės globos paslaugomis yra vadinamųjų „baltųjų“ darbo vietų dalis, o namų ūkio paslaugos yra šios darbo vietų kategorijos paribyje. Tikėtina, kad dėl visuomenės senėjimo tendencijų visose valstybėse narėse ir dėl veikliausiai sumažėsiančio šeimos narių, prižiūrinčių savo artimuosius, skaičiaus, priežiūros ir namų ūkio paslaugų paklausa išaugs.

Politinėse diskusijose daugelyje valstybių narių asmeninės ir namų ūkio paslaugos neretai minimos kaip veiksniai, padėsiantys spręsti šiuos klausimus:

- **geresnė darbo ir asmeninio gyvenimo pusiausvyra**, kurią galima užtikrinti perduodant atlikti kasdienės namų ūkio užduotis bei perkant užsakomas vaikų ar pagyvenusių žmonių priežiūros paslaugas. Prieinamos ir įperkamos priežiūros paslaugos yra svarbi sąlyga didinant moterų dalyvavimą darbo rinkoje;
- **daugiau darbo** (visų pirma susijusio su namų ūkio paslaugomis) **galimybių** žemos kvalifikacijos asmenims, nedarant neigiamo poveikio valstybės finansams, t. y. skatinant namų ūkio paslaugas teikti oficialiojoje, o ne šešėlinėje ekonomikoje. Darbo vietų kūrimas taip pat yra svarbus veiksnys vertinant įvairių ilgalaikės priežiūros galimybių sąnaudas;
- **priežiūros kokybės didėjimas** užtikrinant, kad darbo jėga turėtų tinkamus įgūdžius ir kad jai būtų sudaromos geros darbo sąlygos, o kokybę kontroliuotų paslaugų teikėjai.

Šių paslaugų perkėlimas iš šešėlinės į oficialiąją ekonomiką taip pat padės kurti ir plėtoti labai mažas įmones ir MVI, nes nemažą dalį šių paslaugų teikia savarankiškai dirbantys asmenys ar nedidelės įmonės.

Už užimtumą asmeninių ir namų ūkio paslaugų sektoriuje atsako pačios valstybės narės, tačiau verta pamąstyti apie šiuos klausimus drauge, nes visos valstybės narės susiduria su panašiomis problemomis. Dalijimasis gerąja patirtimi ir analizė galėtų padėti spręsti dabartines šio ekonomikos sektoriaus problemas bei atsižvelgti į būsimas reikmes, kilsiančias dėl demografinės raidos. Vadovaudamasi subsidiarumo principu, Komisijos tarnybos pateikia

¹ http://ec.europa.eu/europe2020/index_lt.htm.

² http://ec.europa.eu/europe2020/reaching-the-goals/monitoring-progress/annual-growth-surveys/index_lt.htm.

³ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=lt&catId=958>.

ši dokumentą visų suinteresuotųjų šalių (visų pirma nacionalinių valdžios institucijų, socialinių partnerių, paslaugų naudotojų ir teikėjų) diskusijoms.

2. ASMENINIŲ IR NAMŲ ŪKIO PASLAUGŲ APIBRĖŽTIS IR NUSTATYMAS

Šiame dokumente terminas „asmeninės ir namų ūkio paslaugos“ (toliau – ANŪP) apima įvairią veiklą, kuria prisidedama prie šeimų ir pavienių asmenų gerovės. Tai, be kita ko, vaikų priežiūra (toliau – VP), vyresnio amžiaus asmenų ir neįgaliųjų ilgalaikė priežiūra (toliau – IP), namų tvarkymas, rehabilitacija, namų ūkio darbai, sodo darbai, pagalba, susijusi su IRT priemonėmis ir kt.

Remiantis turima statistine informacija, galima nurodyti tik apytikres ANŪP aprėpties NACE⁴ reikšmes ir oficialaus užimtumo šioje srityje mastą, kuris, manoma, yra apie 7,5 mln.

VP ir vyresnio amžiaus asmenų ir neįgaliųjų IP – tai socialinės paslaugos, kurias neretai teikia socialinės ekonomikos dalyviai ir kurios atlieka svarbų vaidmenį palaikant socialinę sanglaudą. Jos paprastai laikomos visuotinės svarbos paslaugomis ir dažnai finansuojamos iš valstybės biudžeto. ES lygmeniu šių socialinių paslaugų teikimo politika koordinuojama taikant atvirąjį koordinavimo metodą socialinės apsaugos ir socialinės įtraukties srityje⁵. Kalbant apie IP, Socialinės apsaugos komitetas 2008 m. balandžio mėn. priėmė specialią ataskaitą IP klausimais ir pradėjo diskusijas apie galimus šios srities problemų sprendimo kelius. Be to, VP ir IP drauge su kitomis visuotinės svarbos paslaugomis jau yra buvusios diskusijų, susijusių su vidaus rinkos ir konkurencijos taisyklių taikymu, tema. 2011 m. gruodžio mėn. Komisija pateikė keletą pasiūlymų, kuriais sustiprintas socialinis viešųjų pirkimų aspektas, ir parengė naują, supaprastintą valstybės pagalbos teikimo tvarką⁶. Galiausiai Komisija Socialinės apsaugos komitete skatino plėtoti savanorišką visuotinės svarbos paslaugų Europoje kokybės sistemą⁷, kuri turėtų būti atskaitos tašku nustatant, užtikrinant, vertinant ir gerinant šių paslaugų kokybę.

Žvelgiant iš užimtumo politikos perspektyvos, asmeninės ir namų ūkio paslaugos turi keletą įdomių ypatumų:

- jos yra menkai importuojamos (teikiamos vietoje), o tai reiškia menkus importo nuostolius valstybės įsikišimo atveju;
- jos didina užimtumą ir gali daryti potencialiai didelį poveikį darbo vietų kūrimui, jei būtų remiamos visuomenės;
- joms būdingi nevienodi techninių įgūdžių reikalavimai (kai kuriose srityse jokių specialiųjų žinių nereikalaujama, kitose (pavyzdžiui, slaugos) keliama aukštesni

⁴ Ši veikla apima kelis NACE sektorius ar jų dalis, visų pirma tai pasakytina apie NACE 2 red. 88 (Nesijusio su apgyvendinimu socialinio darbo veikla), 97 (Namų ūkių, samdančių namų ūkio personalą, veikla), 96 (Kita asmenų aptarnavimo veikla), 82.99 (Kita, niekur kitur nepriskirta, verslui būdingų paslaugų veikla) ir 78 (Įdarbinimo veikla).

⁵ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=755&langId=lt>.

⁶ Žr. valstybės pagalbos, susijusios su visuotinės svarbos paslaugomis, taisykles: http://ec.europa.eu/competition/state_aid/overview/public_services_en.html. Taip pat žr. Komunikatą „Lisabonos strategijos įgyvendinimas - Visuotinės svarbos socialinės paslaugos Europos Sąjungoje“, COM(2006) 177, 2006 m. balandžio 26 d.; Komunikatą „Bendrus interesus tenkinančios paslaugos, įskaitant bendrus interesus tenkinančias socialines paslaugas. Naujas Europos įsipareigojimas“, COM(2007) 725 galutinis, 2007 m. lapkričio 20 d.; pirmoji ir antroji dvimetė ataskaita dėl visuotinės svarbos socialinių paslaugų (SEC(2008) 2179, 2008 m. liepos 2 d., ir SEC(2010) 1284, 2010 m. spalio 22 d.); ES valstybės pagalbos, viešųjų pirkimų ir vidaus rinkos taisyklių taikymo visuotinės ekonominės svarbos paslaugoms, visų pirma visuotinės svarbos socialinėms paslaugoms, vadovas, SEC(2010) 1545 galutinis, 2010 m. gruodžio 7 d.; Komunikatas „Visuotinės svarbos paslaugų Europoje kokybės sistema“, COM(2011) 900, 2011 m. gruodžio 20 d.

⁷ SPC/2010/10/8 galutinis.

reikalavimai), tačiau paprastai pageidaujama pakankamų e. įgūdžių, taip pat gerų bendravimo ir socialinių įgūdžių;

- kai kurių darbų našumas yra nedidelis, bet netiesioginis našumo potencialas didėja, nes ANŪP užsakovams suteikiama galimybė daugiau dėmesio skirti savam, produktyvesniam darbui;
- atsižvelgiant į tai, kad šiame sektoriuje daugiausia dirbama nedeklaruotose darbo vietose, valstybės įsikišimas veikiausiai nepaskatintų darbuotojų srauto iš kitų sektorių;
- šių paslaugų paklausa auga dėl visuomenės senėjimo ir reikmės didinti moterų dalyvavimą darbo rinkoje. ANŪP padeda gerinti darbo ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą ir užtikrinti grįžtamąjį poveikį, atsirandantį dėl išaugusio darbo valandų skaičiaus ar sugrįžimo į darbo rinką.

Tradiciškai ANŪP teikdavo namų ūkio nariai (paprastai moterys) namų ūkio ribose. Dalis susijusių darbų palaipsniui buvo perduoti išorės paslaugų teikėjams (aprūpinimas maistu ir gėrimais, skalbimas, vaikų priežiūra darbo dienos metu, pagyvenusių žmonių priežiūra) arba buvo atliekami namuose tiesiogiai ar netiesiogiai namų ūkio pasamdytų darbuotojų. Kaip jau minėta, valdžios institucijos dalyvauja organizuojant ir finansuojant IP ir VP kaip socialinės politikos priemones.

2.1. ANŪP teikimas namų ūkiuose

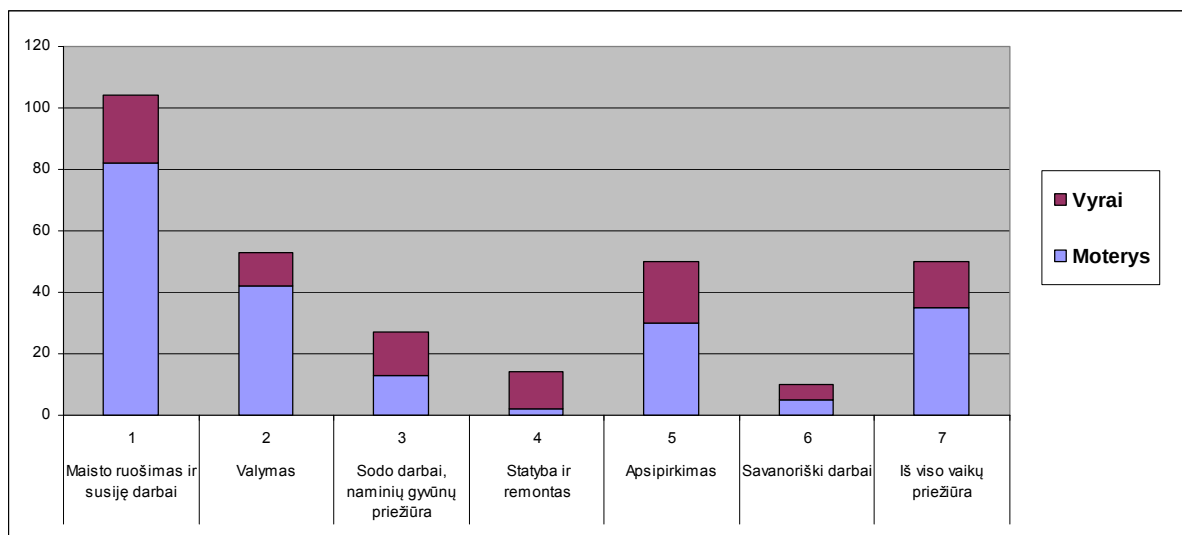
Iš OECD duomenų⁸ matyti, kad OECD priklausančiose Europos šalyse suaugę namų ūkio nariai **namų ūkio darbams ir priežiūrai skiria vidutiniškai 2,5 val. per dieną**. Moterys šiai veiklai skiria gerokai daugiau laiko (3,5 val.) nei vyrai (1,5 val.) (žr. 1 pav.). Didžiausią dalį šio neapmokamo darbo sudaro kasdieniai namų ūkio darbai (valgio gaminimas, valymas, sodo darbai, namų tvarkymas) ir priežiūra.

Darant prielaidą, kad 331 mln. aktyvių ir neaktyvių 15–65 m. ES gyventojų kasdien skiria 2,5 val. namų ūkio darbams ir priežiūrai, susidaro maždaug 830 mln. valandų per dieną, o tai prilygsta 100 mln. visos darbo dienos ekvivalentų. Kai kurių iš šių darbų perdavimas išorės paslaugų teikėjams būtų svarbus naujų darbo vietų šaltinis (savarankiškas darbas, MVĮ steigimas ar plėtotė).

1 pav. Namų ūkio darbams skiriamas laikas (minutėmis)

⁸

Society at a Glance 2011-OECD social indicators, 12 p., 22 p. OECD.

Šaltinis: *Society at a Glance 2011-OECD social indicators*⁹

Be to, 2011 m. „Eurofound“ ataskaitoje¹⁰ padaryta išvada, kad maždaug 80 proc. laiko neįgaliesiems ar priklausomiems vyresnio amžiaus asmenims prižiūrėti yra neprofesionalių slaugytojų, visų pirma šeimos narių, draugų ar kaimynų, laikas, nedarantis poveikio valstybės išlaidoms. Nors tokiems neprofesionaliems slaugytojams slaugomas asmuo gali mokėti neoficialų užmokestį, jų santykiai neprilyginami darbdavio ir darbuotojo santykiams.

Tačiau išaugęs moterų užimtumas (nuo 51,2 proc. 1997 m. iki 58,2 proc. 2010 m.) reiškia, kad namuose praleidžiama mažiau laiko ir kad reikia persvarstyti neoficialiai teikiamas vaikų ir pagyvenusių žmonių priežiūros namų ūkiuose paslaugas bei namų ūkio paslaugas. Be to, tradiciškai namų ūkiuose teikiama parama vyresnio amžiaus žmonėms silpnės dėl augančio ištuokų skaičiaus¹¹. Iš 1970–2007 m. duomenų matyti, kad tokia tendencija vyrauja visoje Europoje, nors valstybėse narėse yra tam tikrų skirtumų. ES lygmens absoliutusias ištuokų rodiklis¹² išaugo nuo 0,9 proc. 1970 m. iki 2,1 proc. 2007 m.; daugiausiai išsituokiama Austrijoje, Belgijoje, Vokietijoje, Danijoje, Suomijoje, Liuksemburge, Nyderlanduose, Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje.

Antrajame gyvenimo kokybės Europoje tyrime „Šeimos gyvenimas ir darbas“¹³ pabrėžta, kad pernelyg didelis krūvis, susijęs su profesiniais įsipareigojimais arba įsipareigojimais šeimai, gerokai sumažina pasitenkinimą gyvenimu. Penktasis darbo sąlygų Europoje tyrimas¹⁴ parodė, kad beveik penktadalis Europos darbuotojų patiria sunkumų siekdami patenkinamos darbo ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros. Moterys dirbančios apmokamą darbą už namų ūkio ribų visą darbo dieną patiria darbo ir asmeninio gyvenimo derinimo problemų ir yra mažiau patenkintos gyvenimu nei moterys, kurios dirba tik namuose. Moterų užimtumas yra svarbus ekonominės gerovės veiksnys, todėl reikėtų sudaryti geresnes sąlygas darbo ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrai užtikrinti ir moterų dalyvavimui darbo rinkoje paremti.

⁹ Galima išskirti fizinę priežiūrą, šviečiamąją ir rekreacinę vaikų priežiūrą ir transporto paslaugas, susijusias su viena iš minėtų kategorijų, pavyzdžiui, vaiko vežimas į mokyklą, pas gydytoją ar į treniruotę.

¹⁰ <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1093.htm>.

¹¹ 2010 m. demografijos ataskaita, p. 68: <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6824&langId=en>.

¹² Ištuokų per metus skaičius ir vidutinio gyventojų skaičiaus tais metais santykis (Eurostatas).

¹³ Antrasis gyvenimo kokybės Europoje tyrimas „Šeimos gyvenimas ir darbas“, Eurofound (2010 m. kovo mėn.).

¹⁴ Penktasis darbo sąlygų Europoje tyrimas (2010 m.): <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2010/74/en/3/EF1074EN.pdf>.

Didelė vaikų priežiūros įstaigų aprėptis turi lemiamos reikšmės toliau didinant moterų užimtumą ir siekiant strategijoje „Europa 2020“ nustatytą su užimtumu susijusių tikslų¹⁵. Kalbant apie vaikų priežiūros įstaigas, išlaidas reikėtų vertinti kaip investicijas į ateitį. Kokybiška vaikų priežiūra gali padėti ugdyti vaikų (visų pirma iš socialiai remtinų grupių) įgūdžius ir mokymosi gebėjimus. Paprastai šeimos turi kelias galimybes: naudotis vaikų darželių paslaugomis, samdyti asmenį, kuris prižiūrėtų vaiką namuose, prašyti šeimos narių pagalbos arba prižiūrėti vaiką patys. Jų pasirinkimas priklausys nuo paslaugų kainos ir prieinamumo. Tai darys poveikį užimtumo lygiui. Apskritai nepakankamą oficialių VP ir IP pasiūlą galima kompensuoti neformaliomis priemonėmis, kuriomis remiamas vartotojų, o ne paslaugų teikėjų, dalyvavimas oficialioje darbo rinkoje.

2.2. Valdžios institucijų parama vaikų priežiūrai ir ilgalaikiai priežiūrai

Valstybių narių lygmeniu valdžios institucijos remia VP ir IP paslaugas, laikydamosi socialinės politikos tikslų, nes šios paslaugos atlieka esminį socialinės įtraukties vaidmenį ir yra išankstinė didesnio moterų dalyvavimo darbo rinkoje sąlyga. Valstybės dalyvavimu organizuojant bei finansuojant VP ir IP siekiama užtikrinti teisę visiems gauti aukštos kokybės paslaugas, nepriklausomai nuo turto ar pajamų dydžio, taip pat užtikrinti ilgalaikį paslaugų teikimo sistemų tvarumą.

Valdžios institucijos teikia paslaugas tiesiogiai arba remia jas teikiančius privačius paslaugų teikėjus (tiek siekiančius, tiek nesiekiančius pelno), užtikrindamos, kad būtų laikomasi ES valstybės pagalbos taisyklių. Pagyvenusių žmonių, kurie dažniau turi įvairių sutrikimų arba negalią, ir neįgaliųjų priežiūrą namuose dažnai reikia papildyti namų ūkio paslaugomis.

Valdžios institucijos taip pat gali remti VP ir IP paklausą, teikdamos išlaikytinių pašalpas (pavyzdžiui, Vokietijoje, Italijoje ir Prancūzijoje), šeimos pašalpas arba mokesčių sumažinimo priemones, taikomas išlaidoms už priežiūros paslaugas¹⁶.

Pagyvenusių žmonių priežiūra

IP paslaugos būtinos žmonėms, priklausomiems nuo pagalbininkų, kurie padėtų atlikti kasdienę veiklą, kaip antai, atsikelti, valgyti, maudyti, apsirengti, eiti gulti ar naudotis tualetu. IP teikiama neformaliai (žr. ankstesnį skirsnį) arba formaliai pagalbinių darbuotojų. Formali priežiūra teikiama namuose arba institucijose (kaip antai priežiūros centruose ir slaugos namuose) ir paprastai dalį išlaidų padengia valdžios institucijos.

Kai kuriose valstybėse narėse gana įvairios priežiūros paslaugos namuose jau teikiamos daugelį metų ir gyventojų IP poreikis yra visapusiškai patenkinamas formalios sistemos. Kitose valstybėse narėse, kurių gerovės sistemos tradicijos yra labiau orientuotos į šeimą, išsamus požiūris į ilgalaikę priežiūrą pradėtas plėtoti tik palyginti neseniai. Dar kitose valstybėse narėse didelis skaičius žmonių negauna formalių priežiūros paslaugų ir pasikliauja išimtinai neformalia priežiūra¹⁷.

¹⁵ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Didesnės moterų ir vyrų lygybės užtikrinimas“ (angl. k. *Progress on equality between women and men*) (dar nepaskelbtas).

¹⁶ Prancūzijoje nustatytos mokesčių sumažinimo lengvatos pagyvenusių žmonių priežiūrai (asmeninė autonomiško pašalpa – APA) ir vaikų iki trejų metų amžiaus priežiūrai, remiantis jų tėvų pajamomis (mažų vaikų pašalpa – APJE).

¹⁷ Ištrauka iš projekto „Savarankiškas gyvenimas namuose. Europos vyresnių žmonių ir neįgaliųjų priežiūros namuose organizavimo ir valdymo reformos devyniose Europos šalyse“ (*Living independently at home: reforms in organisation and governance of European home care for older people and people with disabilities in 9 European countries*) ataskaitos. LIVINDHOME <http://www.sfi.dk/livindhome-7284.aspx>.

Vaikų priežiūra

Šeimų poreikiai ir vaikų priežiūros paslaugų pasiūla skiriasi priklausomai nuo vaikų amžiaus (motinystės ar vaiko auginimo atostogos, laikas tarp motinystės ar vaiko auginimo atostogų ir privalomojo mokslo pradžios, ir privalomojo mokslo metu). Įperkamų ir prieinamų kokybiškų VP paslaugų teikimas yra nepaprastai svarbus dirbantiems tėvams. Tačiau visoje Europoje VP prieinamumas, kokybė ir įperkamumas labai skiriasi. Iš Europos Sąjungos pajamų ir gyvenimo sąlygų statistikos (angl. EU-SILC) duomenų matyti, kad kai kurios valstybės narės pasikliauja formaliomis priemonėmis (įskaitant ikimokyklinį ugdymą), o kitos labiau pasikliauja kitomis priemonėmis (kaip antai auklėmis ir (arba) šeimos nariais arba kaimynais). Amžiaus grupėje nuo gimimo iki dvejų metų formalių VP priemonių dalis įvairuoja nuo 73 proc. Danijoje iki vos 2 proc. Čekijoje ir Lenkijoje¹⁸. Įgyvendindama vyrų ir moterų lygybės strategiją, Komisija pateiks ataskaitą apie valstybių narių vaikų priežiūros sistemų veiksmingumą.

VP paklausai įtakos turi tėvų (motinų) dalyvavimas darbo rinkoje, darbo valandų skaičius dirbant ne visą darbo dieną, nedarbo lygis, vaiko auginimo atostogų trukmė, švietimo įstaigos darbo valandos ir alternatyvų, tokių kaip seneliai ir (arba) kitos neformalios priemonės, prieinamumas¹⁹.

2.3. Nedeklaruotų darbuotojų teikiamos ANŪP

Negaunant valstybės paramos, formalios ANŪP yra gana brangios didžiajai gyventojų daliai ir formalioji ANŪP rinka (žr. 2.2 skirsnį) yra gana maža. Dėl šios priežasties nemažą ANŪP dalį neformaliai teikia nedeklaruojami darbuotojai. Akivaizdu, kad taip yra dėl vartotojo grynojo darbo užmokesčio ir paslaugų teikėjo kainos už veiklą, kurią vartotojas gali atlikti pats, skirtumo.

Nedeklaruojamą darbą dėl jo pobūdžio labai sunku įvertinti. Atlikti vos keli tyrimai, kuriais atskleidžiamas nedeklaruojamo darbo mastas ES. 2007 m. spalio mėn. paskelbtas specialus Eurobarometro tyrimas (Nr. 284) „Nedeklaruojamas darbas Europos Sąjungoje“²⁰, paremtas tiesioginiu tyrimu, kuriame apklausta 26 755 27 ES valstybėse narėse gyvenantys 15 metų ir vyresni ES piliečiai. Tyrime nedeklaruojamo darbo apibrėžtis nebuvo apribota vien darbu už pinigus, bet taip pat apėmė darbą už užmokestį natūra. Remiantis tyrimu, 11 proc. 27 ES valstybių narių gyventojų pripažino pirkę prekių arba paslaugų, susijusių su nedeklaruojamu darbu. Iš jų 17 proc. teigė pirkę namų ūkio paslaugas (pavyzdžiui, sodo priežiūros, namų valymo, vaikų ir pagyvenusių žmonių priežiūros), o 8 proc. – asmenines paslaugas (pavyzdžiui, plaukų kirpimo arba individualaus mokymo), tai atitinkamai sudaro 7,7 mln. ir 3,5 mln. gyventojų.

Jei atsižvelgsime į šiuos skaičius ir į tai, kad Europoje gyvena maždaug 410 mln. 15 metų ir vyresnių asmenų, galima daryti išvadą, kad nedeklaruojamu darbu naudojosi 45,1 mln.²¹ žmonių. Kadangi nedeklaruojami darbuotojai paprastai nedirba visą darbo dieną²², manoma,

¹⁸ 2009 m. 30 Europos šalių apžvalga <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=545&furtherNews=yes>.

¹⁹ Ankstyvasis ugdymas ir priežiūra. Kaip padėti mūsų vaikams kuo geriau pasirengti ateičiai, COM(2011) 66 galutinis.

²⁰ http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_284_en.pdf.

²¹ Tai nedeklaruojamo darbo naudotojų skaičius, pavyzdžiui, 11 proc. iš 410 mln.

²² Remiantis vidutiniškai 200 valandų per metus viename nedeklaruojamame darbuotojui (maždaug viena aštuntoji visą darbo dieną dirbančio darbuotojo darbo laiko).

kad galimas nedeklaruojamų darbuotojų, teikiančių namų ūkio paslaugas, skaičius yra 1 mln. Tai nuosaikus įvertis, atsižvelgiant į tikimybę, kad tyrimuose apie nedeklaruojamą darbą gali būti pateikiami ne visi skaičiai.

Tačiau šia Eurobarometro tyrimu grindžiama prognoze gali būti nepakankamai įvertinama reali padėtis. Iš tiesų vien neseniai gauti Vokietijos ir Italijos²³ duomenys viršija šį įvertį. Vokietija yra viena valstybių narių, kurioje neformalaus darbo privačiuose namuose lygis yra didžiausias, nes manoma, kad 90–95 proc. šios veiklos privačiuose namuose teikiama neformaliai. Šis skaičius apima neformalų nelegalių imigrantų darbą ir neformalų darbą, kurį dirba kaimynai, draugai ir pažįstami. Neformalus darbas ypač paplitęs pagyvenusių žmonių namų ūkiuose – jį dirba bent 500 000–600 000 neformalių namų darbuotojų. Italijoje neformalaus darbo privačiuose namų ūkiuose apimtis taip pat didelė – didžiąją dalį darbo atlieka nelegalūs imigrantai. Faktinis priežiūros darbuotojų imigrantų (vadinamų „badanti“²⁴) skaičius yra nežinomas dėl šio reiškinio pobūdžio. Tačiau manoma, kad jų skaičius sudaro 0,7–1 mln., o tai daug daugiau nei darbuotojų oficialiame priežiūros sektoriuje²⁵.

2.4. Valstybės parama ANŪP pasiūlai, siekiant kovoti su nedeklaruojamu darbu

Atsižvelgiant į nedeklaruojamo darbo svarbą ANŪP sektoriuje, valdžios institucijos gali apsvarstyti paramos teikimo galimybę, siekiant paskatinti ANŪP teikimą oficialioje ekonomikoje. Tokia parama galėtų būti teikiama tiek priežiūros, tiek namų ruošos veiklai.

Parama galėtų būti tiesioginė, vartotojui sumokant užmokestį už paslaugą, pavyzdžiui, atsiskaitant paslaugų talonais, skirtais konkrečioms paslaugoms. Vartotojas moka tik dalį realios kainos (artimą kainai juodojoje rinkoje), o valdžios institucijos sumoka skirtumą.

Paslaugų talonas tėra viena iš daugelio priemonių, kuria pagerinamas paklausos mokumas. Taip pat tai įdomi priemonė, nes ji lanksti ir ją paprasta naudotis. Pastaroji savybė ypač svarbi pagyvenusiems žmonėms (išlaikytiniams arba ne), kuriems reikalinga parama. Be to, ją supaprastinamos administracinės procedūros, galima nuolat tikrinti, kam tokie talonai suteikti, o vietos įmonės skatinamos plėtoti veiklą. Taip pat sudaromos sąlygos finansiniam atsekamumui, taigi lengviau įvertinti sąnaudas ir grąžą (žr. 3.2 skirsnį).

Prancūzijoje CESU talonų²⁶, kuriuos namų ūkiai gali gauti iš banko arba kaip išmoką iš darbdavių²⁷, sistema siekiama sukurti formalias darbo vietas namų ūkiuose. 2005 m. „Borloo planu“ vienu metu buvo sprendžiami keli su asmeninėmis paslaugomis susiję klausimai: darbo teisės, socialinės apsaugos teisės aktų, kokybės kontrolės ir organizaciniai klausimai²⁸. Todėl 2005–2009 m. Prancūzijai pavyko sukurti 500 000 naujų darbo vietų, kurioms buvo taikomos socialinės išmokos privačiuose namų ūkiuose, daugiausiai grupėms, esančioms darbo rinkos paribyje. Tokiu būdu neformalus darbas galėjo būti sumažintas 70 proc.²⁹ Taip pat egzistuoja galimybė namų ūkiams tiesiogiai įdarbinti namų ruošos darbuotojus, taikant

²³ <http://www.iwak-frankfurt.de/documents/brochure/april2011.pdf>.

²⁴ Daugiausia moterys imigrantės, dažnai gyvenančios kartu su vyresnio amžiaus asmeniu ir dažnai dirbančios šešėlinėje rinkoje, neturėdamos leidimo gyventi.

²⁵ <http://www.iwak-frankfurt.de/documents/brochure/april2011.pdf>.

²⁶ CESU talonas (*Cheque Emploi Service Universel*) <http://www.cesu.urssaf.fr/cesweb/home.jsp>.

²⁷ Dėl iš anksto finansuojamų paslaugų talonų sistemos taikymo principo žr. „Le cheque-service, un instrument pour le développement des services de proximité“, Fondation Roi Baudouin, Belgique, 1994 m. spalio mėn..

²⁸ <http://www.travail-emploi-sante.gouv.fr/actualite-presse/42/dossiers-de-presse/46/presentation-du-plan-de-82.html>.

²⁹ Žr. 25 išnašą.

supaprastintas procedūras³⁰. Namų paslaugų rinkos apimtis 2009 m. siekė 16 mlrd. EUR. Nuo 1987 m. nustatyta speciali „70+ taisyklė“ pagalbos pagyvenusiems žmonėms paklausai didinti, siekiant, kad privatus 70 metų ar vyresnio amžiaus žmonių namų ūkis nemokėtų socialinių įmokų už tiesiogiai įdarbintus darbuotojus.

Vokietijoje formalus užimtumo šiame sektoriuje kūrimas remiamas keliomis priemonėmis, pavyzdžiui, iniciatyva „Mini jobs“, kuria suteikiama galimybių privatiems namų ūkiams naudotis supaprastinta jų namų darbuotojo registravimo sistema („Haushaltsscheckverfahren“). Šie darbuotojai gali uždirbti iki 400 EUR per mėnesį, o namų ūkiams kaip darbdaviams taikomos sumažintos socialinio draudimo įmokos (14,34 proc. vienodo dydžio įmokos, kurių pagrindinės dalis sudaro sveikatos, pensijos draudimas ir draudimas nuo nelaimingų atsitikimų)³¹.

Austrijoje³² neformalus darbas privačiuose namų ūkiuose yra plačiai paplitęs, išskyrus IP sritį. 2007 m. pradėta taikyti legalizavimo strategija, skirta ilgalaikiai priežiūrai privačiuose namų ūkiuose, kuria neformalų (imigrantų) darbą pagyvenusių žmonių namų ūkiuose per dvejus metus pavyko sumažinti 80 proc. Kitose namų paslaugų srityse darbas vis dar daugiausia atliekamas neoficialiai. Austrija taip pat pradėjo taikyti talonų sistemą oficialiam darbui skatinti, tačiau per metus parduodama tik 1 000 talonų. Tai galima būtų paaiškinti tuo, kad šio talono kaina namų ūkiui viršija dabartinę neformalios rinkos kainą už šias paslaugas.

3. DARBO RINKA IR POLITINIAI UŽDAVINIAI

3.1. Geresnė profesinės veiklos ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą

Kad 20–64 metų amžiaus gyventojų užimtumas iki 2020 m. pasiektų 75 proc., valstybės narės turės teikti išskirtinį prioritetą moterų skatinimui dirbti ir bendrai gerinti profesinės veiklos ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą.

Remiantis naujausiomis prognozėmis, 65 metų amžiaus ir vyresnių europiečių skaičius per ateinančius 50 metų beveik padvigubės – nuo 87,5 mln. 2010 m. iki 152,6 mln. 2060 m.³³ Tuo pačiu metu po daugelio dešimtmečių nuolatinio didėjimo darbingo amžiaus gyventojų ima mažėti.

Per ateinančius metus ir dešimtmečius neformalių IP paslaugų teikėjų mažės, nes išaugs moterų ir vyresnių darbuotojų užimtumas. Išsami ateinančių dešimtmečių demografinių tendencijų analizė rodo, kad pagyvenusių ir vyriausiųjų žmonių santykis (angl. *Oldest Old Support Ratio* (OOSR), 50–74 metų amžiaus ir vyresnių nei 85 metų amžiaus žmonių santykis) mažės (žr. 2 pav.). Tenkinant IP poreikius priežiūros specialistų ne iš šeimos rato samdymas taps vis svarbesnis. Neseniai Jungtinėje Karalystėje atliktame tyrime³⁴ buvo padaryta išvada, kad ateityje neįgaliems vyresnio amžiaus žmonėms jų suaugusių vaikų teikiamos intensyvios neformalios priežiūros nebepakaks paklausai patenkinti.

2 pav. Pagyvenusių ir vyriausiųjų žmonių santykio raida

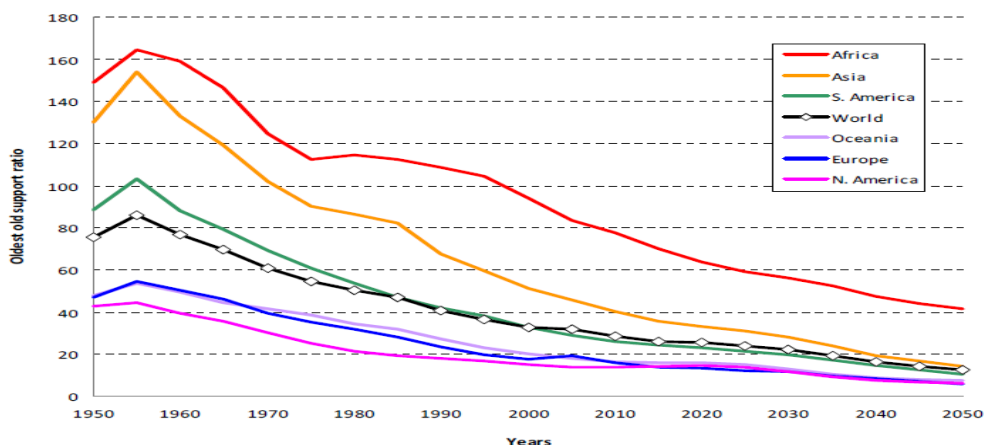
³⁰ <http://www.fepem.fr/>.

³¹ Žr. 25 išnašą.

³² Žr. 25 išnašą.

³³ 2012 m. demografijos ataskaita, p. 20: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2011/pdf/ee-2011-4_en.pdf.

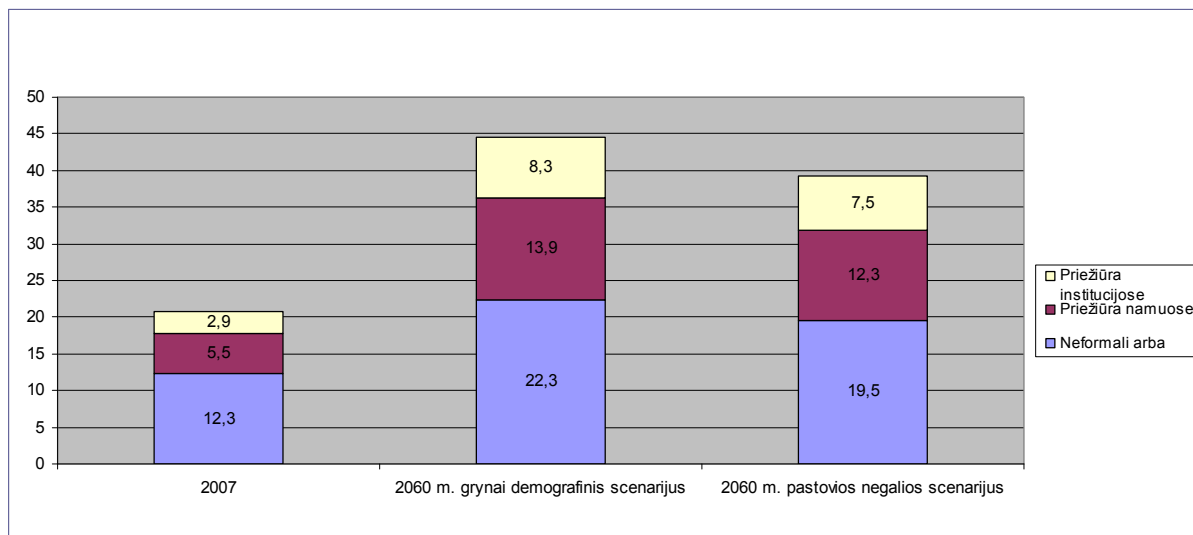
³⁴ Šaltinis: 2000/01 ir 2001/02 GHS (bendrieji namų ūkių tyrimai), *Population and marital status projections*, Government Actuaries Department, 2001 m. surašymas, PSSRU skyriaus modeliavimas, ištrauka iš Pickard et al., 2009 m.

Šaltinis: 2008 m.; Pickard et al., 2009 m.

Siekiant nustatyti žmonių, kuriems ateityje prireiks IP, skaičių, būtina atlikti tikslių veiksnių, turinčių poveikio IP poreikiams, kaip antai, aktyvumo apribojimų, negalios ir ligų arba jas sukeliančių sąlygų, analizę. Ne visuomet lengva įrodyti aiškius ir tikslius visų šių veiksnių ryšius. Moksliniai tyrimai parodė, kad svarbiausias IP poreikio veiksnys yra negalia, susijusi su gyventojų amžiaus struktūra ir konkrečių ligų bei būklių paplitimu. Remiantis šia išvada ir minėtomis demografinėmis tendencijomis (ypač vyresnių kaip 80 metų gyventojų skaičiaus raida), buvo ekstrapoliuojamas galimas IP gavėjų skaičius (žr. 3 pav.).

3 pav. Numatomas įvairių ilgalaikės priežiūros paslaugų gavėjų skaičius ES 27, paremtas alternatyviais scenarijais

Šaltinis: Europos Komisija, Ekonominės politikos komitetas (2009 m.)

Augs pensijų sistemų, kurias išlaikyti mažėjant aktyvių gyventojų skaičiui gali tapti vis sunkiau, sąnaudos, be to, dėl senėjimo neišvengiamai didės vyriausybėms daromas spaudimas teikti socialines paslaugas³⁵. Dėl šių pokyčių sumažės namų ūkių pasiūla, o priežiūros paklausos ir formalios priežiūros pasiūlos atotrūkis padidės. Dėl to iškyla pavojus, kad namų ūkiai, ieškodami, kaip patenkinti savo poreikius, samdys nedeklaruojamus darbuotojus, kurie

³⁵

2009 m. demografijos ataskaita: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication14992_en.pdf.

padėtų jiems atlikti šį darbą.

3.2. Galimybė kurti darbo vietas mažomis valstybės finansų sąnaudomis

Didesnės valstybinės intervencijos galimybė turi būti kruopščiai išanalizuota, nes ji gali sukelti valstybės biudžeto deficito padidėjimą. Todėl, siekiant įvertinti numatomos papildomos valstybinės intervencijos tikrąsias sąnaudas, būtina atlikti išsamią analizę. Kaip jau minėta, kai kurios valstybės narės jau remia ANŪP pasiūlą ir paklausą. Iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, kad tokios sistemos valstybės išdui atsieina brangiai, tačiau valstybė susigrąžina dalį savo lėšų:

- surinkdama daugiau gyventojų mokesčių ir (arba) socialinės apsaugos įmokų ir mokėdama mažiau nedarbo išmokų sukūrus darbo vietų (grįžtamasis poveikis);
- per išorinius veiksmus, kuriuos įvertinti sunkiau, tokius kaip geresnė profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyra, turinti įtakos didesniai konkurencingumui, nes patiriama mažiau streso, sumažėja pravaikštų skaičius ir išauga našumas; sutaupytos lėšos, kurios būtų išleistos alternatyviems sprendimams (visų pirma ilgalaikės priežiūros atveju ir suteikiant galimybę senyvo amžiaus žmonėms likti namuose); sukurtos paslaugų teikėjo vadybininko darbo vietos; padidėjęs paslaugas teikiančių darbuotojų vartojimas, skatinantis bendrą paklausą, ir pan. (netiesioginis grįžtamasis poveikis).

Belgijos paslaugų talonai – neįkainojamas kiekybinių duomenų šaltinis

Paslaugų talonus Belgijoje galima naudoti darbams, kurie atliekami namuose (valymui, skalbimui ir lyginimui, virimui/valgio gaminimui ir siuvimui) ir už namų ribų (apsipirkimui, drabužių lyginimui, padedant transportuoti asmenis specifinėmis aplinkybėmis). Kol kas šių talonų negalima naudoti namų remontui ar sodo darbams. Naudotojai už valandos trukmės paslaugas moka 7,5 EUR, tikroji paslaugos kaina yra 20,80 EUR, o skirtumą (13,30 EUR) padengia Belgijos nacionalinė užimtumo tarnyba „RVA/ONEM“³⁶. Be to, vyriausybė leidžia namų ūkiams iš apmokestinamųjų pajamų atskaityti išlaidas, patirtas įsigyjant talonus (talono kaina atskaičius mokesčius yra 5,25 EUR).

Remiantis Belgijos vyriausybės atliktu tyrimu³⁷, grynosios šios intervencinės sistemos sąnaudos yra tokios:

Bendrosios sąnaudos: 1 430 432.704 EUR

Grįžtamasis poveikis: 629 734 509 EUR

Netiesioginis grįžtamasis poveikis: nuo 418 275 083 iki 534 575 083 EUR³⁸

Grynosios sąnaudos nuo 382 423 112 iki 266 123 112 EUR.

Šioje ataskaitoje nurodoma, kad naudotojas už valandos trukmės paslaugas juodojoje rinkoje yra pasirengęs mokėti 8,59 EUR. Taigi, galima panaikinti galimybę atskaityti mokesčius ir

³⁶ RVA (*Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening*)/ONEM (*Office national de l'emploi*).

³⁷ IDEA CONSULT „Paslaugų talonų vietos paslaugoms ir darbo vietoms sistemos vertinimas 2010 m.“, http://www.ideaconsult.be/index.php?option=com_content&view=article&id=48&Itemid=54&projid=277.

³⁸ IDEA ataskaita, p. 114, žr. 37 išnašą.

padidinti paslaugų talono kainą iki 8,59 EUR. Tuomet grynosios valdžios institucijų sąnaudos sudarytų 82 478 861 EUR arba taptų neigiamos (duotų pelno) ir siektų -33 821 139 EUR. Vidutiniškai tai sudarytų 24 328 861 EUR grynujų sąnaudų arba 304 EUR intervenciją vienai darbo vietai (sukūrus paslaugų talonų sistemą buvo sukurta 80 000 darbo visą darbo dieną vietų). Prielaida, kad naudotojų sąnaudos būtų lygios juodosios rinkos kainai, atrodo tikroviška ir logiška.

Ataskaitoje taip pat atskleistas įdomus talonų poveikis: 10,4 proc. naudotojų pareiškė, kad patikėję tam tikras užduotis pagal paslaugų talonus dirbantiems asmenims, jie galėtų padidinti savo darbo laiką arba turėti daugiau galimybių įsidarbinti, o 0,6 proc. naudotojų pareiškė, kad jie galėtų vėl grįžti į darbo rinką, nes galėtų dirbti mokamą darbą užuot skirdami laiko namų ruošos darbams. 10,8 proc. naudotojų pareiškė, kad be paslaugų talonų jie būtų priversti sumažinti savo darbo laiką.

Valdžios institucijos į sąnaudas turėtų žvelgti plačiau, nes dažnai investuojantis departamentas nėra pelną gaunantis departamentas. Tai padės suprasti, kokios tikrosios valstybės paramos grynosios sąnaudos kuriant darbo vietas šiame sektoriuje. Taip pat reikalingas bendras informacijos apie naudos gavėjus vaizdas. Pavyzdžiui, mokesčių sumažinimo priemonė naudinga didelės pajamas gaunančioms šeimoms, mažas pajamas gaunančios šeimos atleidžiamos nuo bendro mokėjimo, o vidutinės pajamas gaunančioms šeimoms tenka palyginti didelė privalomos sistemos finansinės naštos dalis³⁹.

Taip pat reikėtų atsižvelgti į ilgalaikį tvarios ANŪP plėtros poveikį, svarstant, ar skirti finansinę valstybės paramą jų teikimui ir (arba) paklausai.

Paprastos ekstrapoliacijos visada turėtų būti daromos atsargiai. Tačiau atsižvelgiant į pirmesnes išvadas (demografinius poreikius, nekvalifikuotas darbo vietas, ribotas grynąsias fiskalines sąnaudas), kai kurie paprasti aritmetiniai veiksmai gali padėti parodyti potencialias visoje ES atsiversiančias užimtumo galimybes, jei ANŪP bus skiriama didesnė parama:

- Belgijos sistemą ekstrapoliavus visai ES (atsižvelgiant į atitinkamą jų abiejų gyventojų skaičių, reikia tiesiog padauginti iš 50), būtų patirta 1,2 mlrd. EUR grynujų sąnaudų ir sukurta 4 mln. naujų darbo vietų namų ūkio paslaugų sektoriuje.
- Jeigu visi šiuo metu dirbantys asmenys (215 000 000) užsakytų bent vieną valandos trukmės paslaugą per savaitę (palyginti su 2,5 valandomis, kurias vidutiniškai suaugęs europietis kasdien praleidžia dirbdamas namų ruošos darbus, kaip nurodyta 2.1 skirsnyje), būtų galima sukurti beveik 5,5 mln. naujų darbo vietų⁴⁰.

3.3. Paslaugų ir darbo vietos kokybė

ANŪP sektoriuje daugiausia dirba moterys, dažniausiai ne visą darbo dieną, jos turi palyginti mažai įgūdžių ir dažnai yra migrantų kilmės. Dažnai šeimos jas įdarbina tiesiogiai be nenuolatinių įsipareigojimų, dėl ko gali nukentėti paslaugos kokybė, ypač priežiūros paslaugų atveju. Siekiant užtikrinti paslaugų kokybę, darbuotojai turėtų turėti pastovų darbą su fiksuotu minimaliu darbo valandų skaičiumi, tinkamų įgūdžių ir geras darbo sąlygas. Todėl kalbant apie tam tikrus paslaugų kokybės aspektus galėtų būti užtikrinta valstybinė intervencija.

³⁹ ES ekspertų grupė lyčių lygybės, užimtumo ir ilgalaikės senyvo amžiaus asmenų priežiūros klausimais. Nuostatos ir paslaugų teikėjai 33 Europos šalyse.

⁴⁰ 215 000 000 valandų / 40 val.

Kokybė

Socialinė platforma⁴¹ savo rekomendacijoje kaip „užtikrinti kokybiškas socialines ir sveikatos priežiūros paslaugas“ siūlo „kokybiškas paslaugas apibrėžti vietos lygmeniu, arčiausiai paslaugų naudotojų“. Svarbu atsižvelgti į naudotojo poreikius (lytį, amžių, religiją, etninę kilmę ir t. t.), šia tema turėtų būti rengiami mokymai.

Europos socialinio tinklo projekte dėl kintančių paslaugų senyvo amžiaus asmenims Europoje finansuotojo, teikėjo ir naudotojo santykių⁴² siūloma sukurti kontrolės sistemą, pagal kurią būtų vertinama ir kontroliuojama suteiktų paslaugų kokybė, o valstybės narės turėtų užtikrinti, kad neteisėtai migrantus įdarbinantys asmenys būtų baudžiami, laikantis Direktyvos 2009/52/EB. Tai turėtų būti taikoma pavienėms organizacijoms, agentūroms ar paslaugoms. Kokybės rodikliai dar turės būti parengti.

Pirmiau minėta savanoriška visuotinės svarbos paslaugų Europoje kokybės sistema⁴³ yra tinkama priemonė vaiko ir ilgalaikės priežiūros kokybei skatinti: joje nustatomi kokybės principai, susiję su būtinais visuotinės svarbos paslaugų ypatumais, siekiant patenkinti įvairius paslaugų naudotojo poreikius ir lūkesčius, ir įvairiais paslaugų teikimo aspektais (jų pasiūla, prieinamumu, įperkamumu, orientavimusi į asmenį, išsamumu, tęstinumu, rezultatų siekimu, pagarba naudotojų teisėms, dalyvavimu ir įgaliojimų suteikimu, partneryste, geru valdymu, geromis darbo sąlygomis ir darbo aplinka, investicijomis į žmogiškąjį kapitalą, tinkama fizine infrastruktūra). Joje taip pat siūlomi veiklos kriterijai, kurie galėtų padėti stebėti ir vertinti visuotinės svarbos paslaugų kokybę. Be to, joje paaiškinami nacionalinio ar vietos lygmens kokybės priemonių plėtojimo metodiniai dalykai (standartai arba rodikliai).

Kaip siūloma ES negalios reikalų aukšto lygio grupės nuomonėje dėl bendrojo intereso socialinių paslaugų, ilgalaikėmis užsakomosiomis paslaugomis turėtų būti užtikrinama itin kokybiška priežiūra ir namų ūkio darbai⁴⁴. Joje taip pat raginama nustatyti privalomus kokybės standartus ir tinkamas valstybinės kontrolės sistemas.

Įgūdžiai ir mokymas

ES strategijos „Europa 2020“ pavyzdinėje iniciatyvoje „Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkė“ pritariama valstybių narių iniciatyvai pripažinti asmenų, prižiūrėjusių priklausomus artimuosius, įgūdžius.

Vaiko priežiūrai ir ilgalaikiai priežiūrai nereikia tokių itin techninių įgūdžių, kokių reikia, pavyzdžiui, teikiant profesionalias sveikatos priežiūros paslaugas. Todėl ši priežiūra gali būti patrauklus būdas asmenims tinkamai įžengti į darbo rinką, o vėliau ir galimybė tobulinti įgūdžius bei kelti kvalifikaciją. Įgūdžių tobulinimui užtikrinti turėtų būti siūlomi mokymai, o priežiūros darbuotojams turėtų būti suteikiama galimybė dalyvauti sertifikavimo procedūroje. Šioje srityje reikia gerinti darbo rinkos ir švietimo institucijų bendradarbiavimą⁴⁵, siekiant paskatinti „neformaliojo mokymosi ir savišvietos pripažinimą“.

⁴¹ http://cms.horus.be/files/99907/MediaArchive/Policies/SocialPlatform_Nine_Principles_EN.pdf.

⁴² <http://www.esn-eu.org/commissioning-for-quality/index.htm>.

⁴³ Žr. 2 dalį ir 7 išnašą.

⁴⁴ <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=4483&langId=en>.

⁴⁵ Briugės komunikatas, http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/vocational/bruges_en.pdf.

Pavyzdžiui, naujame Komisijos komunikate dėl vaiko priežiūros⁴⁶ didelis dėmesys skiriamas geresnei vaiko priežiūros sektoriaus darbuotojų kvalifikacijai.

1996 m. valymo paslaugų sektoriaus Europos socialiniai partneriai pasirašė bendrą memorandumą dėl naujų užimtumo šaltinių⁴⁷, kuriame pabrėžė, kaip svarbu, plėtojant valymo paslaugas namuose, didinti darbuotojų įgūdžius ir gerinti darbo sąlygų kokybę.

Technologijos

Užsakant ANŪP, būtų galima padidinti tokios veiklos našumą geriau išnaudojant technologijas ir investuojant į mokymą, nes užsakomosios paslaugos paprastai siejamos su specializacija.

Vykdam CARICT projektą⁴⁸, kuriam vadovavo Komisijos jungtinių tyrimų centras ir naujų technologijų tyrimų institutas, sistemingai ES mastu buvo įvertinti 52 IRT su namų ruošos darbais susiję procesai keliose valstybėse narėse, atsižvelgiant į jų poveikį ir išlaidų veiksmingumą. Valstybės narės galėtų pasidalyti įkvepiančiais pavyzdžiais (pavyzdžiui, SOPHIA (DE), CAMPUS (IT) ir E-care (IT)). Technologijos gali būti panaudotos veiksmingam mokymui ir sertifikavimui plačiu mastu, darbo rinkų organizavimui (pavyzdžiui, FEPEM (FR)), naujų savanoriško darbo galimybių kūrimui, darbo priežiūros sektoriaus patrauklumo didinimui ir priežiūros darbuotojų tiesioginės ir kitos veiklos derinimui.

Informacinės ir ryšių technologijos priežiūros darbuotojams, turintiems mažai laiko ir negalintiems toli keliauti dėl priežiūros įsipareigojimų, gali suteikti nuotolinio ir savarankiško mokymosi galimybių (pavyzdžiui, *City and Guilds – Learning for Living; Caring with Confidence* JK, *Coidanet* Ispanijoje, *Aspasia* Italijoje)⁴⁹. IRT taip pat gali būti naudojamas vertinant kompetenciją plačiu mastu.

4. TOLESNI VEIKSMAI

Dėl numatomo demografinės raidos poveikio mūsų visuomenei, Europos darbo rinkos turi tapti įtraukesnės, o užimtumo lygis – aukštesnis. Šiuo atžvilgiu didelį potencialą turi ANŪP, šios srities paslaugos gali pagerinti profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą, padidinti našumą ir nedeklaruojamą darbą perkelti į oficialią darbo rinką.

Šiuo dokumentu Komisijos tarnybos kviečia visus suinteresuotuosius subjektus teikti pastabas dėl galimų veiksmų naujoms darbo vietoms ANŪP sektoriuje kurti. Visų pirma laukiama nuomonių apie:

- būdus užimtumo lygiui ANŪP sektoriuje įvertinti ir stebėti, atsižvelgiant į dabartinės krizės poveikį, mažą perkamąją galią, atskirties darbo rinkoje problemas ir potencialiai teigiamą poveikį MVĮ steigimui ir plėtrai;

⁴⁶ http://ec.europa.eu/education/school-education/doc/childhoodcom_en.pdf.

⁴⁷ http://ec.europa.eu/employment_social/dsw/public/actRetrieveText.do?id=10713.

⁴⁸ <http://is.jrc.ec.europa.eu/pages/EAP/eInclusion/carers.html#projects>.

⁴⁹ Kluzer S., Redecker C. ir Centeno C. „Ilgalaikės priežiūros uždaviniai senėjančioje visuomenėje. IRT ir migrantų vaidmuo“, Jungtinių tyrimų centro ir Naujų technologijų tyrimų instituto „Mokslinių ir techninių ataskaitų žurnalą“, EUR 24382 EN, galite rasti <http://ipts.jrc.ec.europa.eu/publications/pub.cfm?id=3299>.

- dalijimosi patirtimi, ypač susijusia su ANŪP naudotomis arba ketintomis panaudoti priemonėmis, ypatingą dėmesį skiriant išlaidų veiksmingumui ir nedeklaruojamo darbo mažinimui, naudą;
- būdus paslaugų ir darbo vietų kokybei užtikrinti (reikiamus įgūdžius, darbo sąlygas), įskaitant galimybę parengti kokybės standartus;
- kitus būdus didesniai ANŪP sektoriaus profesionalumui užtikrinti.

Šiuo dokumentu įsipareigojimus prisiima tik jį rengiant dalyvavusios Komisijos tarnybos. Tekstas parengtas pastaboms teikti, juo neketinama numatyti jokio Komisijos sprendimo šiuo klausimu galutinės formos.

Atsakymus galima siųsti e. pašto adresu empl-household-services@ec.europa.eu.

Nesinaudojantys internetu, atsakymus gali siųsti paštu:

European Commission
 Directorate-General for Employment, Social Affairs & Inclusion
 Discussion on Personal and household services
 Unit C2
 Rue Joseph II 2 - 1040 Brussels – Belgium (Belgija)

Atsakymų pateikimo terminas – 2012 m. liepos 15 d.